

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การให้ความหมายทางสังคม “สุขภาพแบบองค์รวม” โดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่
ผู้เขียน	นางสาวกิ่งพิกุล ชำนาญคง
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร อาจารย์ ดร. สุภาพร นาคบัลลังก์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูทงศ์ ฤกษ์ทลบุตร

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความหมายทางสังคมและปฏิบัติการเพื่อทำให้เกิด “สุขภาพแบบองค์รวม” ภายใต้เงื่อนไขที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบทบาทของสถาบันต่าง ๆ โดยชุมชนบ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แนวคิดเรื่องการให้ความหมายทางสังคมและการตีความโดย “คนใน” ได้แก่ผู้รู้ที่เป็นชาวบ้านในชุมชนและแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งที่นำไปสู่ปฏิบัติการที่ทำให้เกิดการสร้างสุขภาพแบบองค์รวม การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีทางมานุษยวิทยาเป็นเครื่องมือการให้ความหมาย “สุขภาพแบบองค์รวม” ซึ่งเป็นไปตามแนวปรัชญาตะวันออกโดยวิธีการสนทนาร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับกลุ่มเป้าหมายแบบตัวต่อตัว และแบบการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ผังความคิดนำเสนอข้อมูลเพื่อแสดงภาพความเชื่อมโยงความหมายในกระบวนการให้ความหมายสุขภาพที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแบบองค์รวมเป็นการมองเชื่อมโยงสุขภาพกับสรรพสิ่งที่เกี่ยวข้องตามปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริง ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการของผู้ให้ความหมาย และแกนนำในชุมชน ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้เป็นสองประเด็นคือ

ประเด็นแรกพบว่า ชาวบ้านมีการให้ความหมายและการตีความสุขภาพแบบองค์รวมใน 9 มิติ คือ ร่างกาย ชาติ 4 อาหาร ขวัญ จิตใจ ปัญญา ความเชื่อและศาสนา ครอบครัวและเครือญาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้ง 9 มิตินี้มีความเชื่อมโยงอย่างละเอียดลึกซึ้งกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของปัจเจกและชุมชน นอกจากความเชื่อมโยงในความหมายและปฏิบัติการแล้วยังพบว่าทั้ง 9 มิติมีความเชื่อมโยงกันเป็นวงจร เพราะไม่ว่าจะอธิบายมิติใดก็สามารถเชื่อมโยงการอธิบายถึงอีก 8 มิติได้ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีคิดแบบตะวันออกที่เน้นความเชื่อมโยงกันของสรรพสิ่งแบบครบวงจรไม่แยกส่วน เช่น ในมิติอาหารจะเห็นว่า การรับประทานอาหารที่สมดุลกับธาตุ อาหารที่ไม่มีสารพิษ

เจ็บปน และอาหารที่มาจากพืชสมุนไพรต่าง ๆ จะทำให้ร่างกายแข็งแรง นอนหลับสบาย จิตใจที่ดี นอกจากนี้ยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์โดยมองว่า การรับประทานเนื้อสัตว์เล็กมากกว่าสัตว์ใหญ่จะทำให้ร่างกายและจิตใจดี ไม่ผูกพยาบาทของเวรกัน เพราะสัตว์ใหญ่เป็นสัตว์ที่มนุษย์นำมาใช้แรงงาน จึงนับเป็นการพึ่งพาอาศัยและต่างตอบแทนกัน สัตว์ใหญ่จึงมีบุญคุณต่อมนุษย์ ลักษณะดังกล่าวเป็นการอธิบายที่โยงไปถึงมิตិความเชื่อและศาสนา

ประเด็นที่สอง องค์กรหรือแกนนำในชุมชนมีปฏิบัติการเกี่ยวกับสุขภาพสอดคล้องกับการให้ความหมายสุขภาพแบบองค์รวม เช่น มิตินอาหารที่อธิบายความหมายว่า ร่างกายของมนุษย์จะต้องได้รับอาหารที่ดีมีคุณค่า ไม่มีสารพิษเจ็บปน ประเด็นนี้พบในวิถีคิดของแกนนำชุมชนด้วย จนกระทั่งนำไปสู่ปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพด้วยการขับเคลื่อนให้มีการแก้ปัญหาการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรมอย่างได้ผลและครบวงจรซึ่งทั้งหมดนี้มาจากการวิเคราะห์ ติความ และให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้และแกนนำมีมติว่าเป็นประเด็นเร่งด่วนที่จะต้องช่วยกันแก้ไข

ดังนั้น การให้ความหมายทางสังคมของ “สุขภาพแบบองค์รวม” ในมิตินของชาวบ้านจึงมีความละเอียดลงลึกไปถึงปฏิบัติการทั้งของปัจเจกและชุมชน นอกจากนี้ปฏิบัติการยังเป็นตัวตรวจสอบว่ากิจกรรมใดปฏิบัติแล้วเกิดผลดีต่อสุขภาพก็จะยอมรับ แต่ถ้าปฏิบัติแล้วไม่เกิดผลดีต่อสุขภาพก็จะกลับไปตรวจสอบการเชื่อมโยงความหมายทำให้เกิดการตีความใหม่ การปรับเปลี่ยนความหมายก็จะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ลื่นไหล ไม่หยุดนิ่งตายตัว

สุดท้ายนี้ การนำความเชื่อมโยงตามแนวปรัชญาตะวันออกซึ่งอธิบายเชื่อมโยงสุขภาพกับสรรพสิ่งในโลกนี้อย่างไม่สามารถแยกส่วนได้ เป็นการให้ความหมายต่อปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ มิใช่สิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้แกนนำชุมชนหรือองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้ อันจะนำไปสู่ปฏิบัติการร่วมในชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

Thesis Title	Social Construction of “Holistic Health” by A Community in Chiangmai Province.		
Author	Miss Kingpikul Chamnankong		
Degree	Master of Arts (Social Development)		
Thesis Advisory Committe	Lecturer Dr. Sidthinat Prabudhanithisarn	Chairperson	
	Lecturer Dr. Supaporn Nakbunlung	Member	
	Assistant Professor Putchong Kuntonbud	Member	

ABSTRACT

This thesis aims to study social construction and community practice of “Holistic Health” by a community at Phapai Village Maepong Subdistrict, Doisaket District, Chiang Mai Province. It applies concepts of social meaning construction and interpretation by “Insiders” or local experts in the community, and community strength in promoting communal activities reinforcing such meanings. This study uses ethnography and participant observation as tools for delineating the insiders’ meaning of “Holistic Health” which very much in line with eastern philosophy. The researcher set up dialogue-sharing between interviewer and target individuals and groups. In addition, the researcher applies mind map technique to organize those interconnected domains and sub-domains of insiders’ social meaning construction present as well as their interaction in everyday life. The results from this study can be summarized as follows.

1. The lay person or local experts (4 key Informants) construct their meaning and interpret them into nine domains which include body, “4 Talue” (one of 4 natural element: earth, water, air and fire), food, “kwan”, wisdom, belief and religion family, kinship, and environment.

The nine domains link very well with practice of everyday life individuals and community. In addition these nine domains are connected holistically. More specifically, explanation of one domain can be a causal relation to other 8 domains, and vice versa. This is in line with the eastern world view about causal relation of substances, for example in food domain it has to balance with 4 Talue, non toxic food and herb or vegetable that make good

health, good sleeping, and good mood. Besides, this has interaction between human and animals as if eating smaller animal will produce good health and minimize revenge from big animals for living. This kind of meaning also reinforces human's believes in religion.

2. The organization or leaders in Community have practice of health according to social construction of "Holistic Health" for example, food domain which explains that human body needs non toxic food, this issue found by leaders thinking method of community and leading to prevention and solving of intensive uses of chemical fertilizer which come from analysis interaction and pay attention on this urgent issue needs resolution.

Then, social construction of "Holistic Health" by lay person has deep detail to the practice of individual and community. The practice is evaluated by the effectiveness of activities, if they produce positive impact to good health, they will be accepted, but if otherwise, they will go back to new round of social construction leading to re-interpretation change with continuous dynamic process.

Finally, this relativity of community's social construction of holistic health to the eastern philosophy which explanation of health and totality, is in fact, an interpretation of more from human and nature, than human and super-nature. Leaders or community organizations can give information of these meaning and practices with mutual understanding. It leads to collective practice that makes participation in health promotion sustainable.